

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2016|046 VAN 12 MEI 2016

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN HET DOMEIN HET PUTHOF TE WILSELE,
NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT BOURGEOIS VAN 8 APRIL 2016

*De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 12 mei 2016
volgend advies uit:*

1. De VCOE ontving op 8 april 2016 een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed over de voorlopige bescherming als monument van het domein het Puthof met overgangszone in Wilsele. De VCOE vindt het positief dat een uitgebreid dossier voor advies werd voorgelegd aan de commissie. De commissie spreekt zich in voorliggend advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming met name (a) het ministeriële besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan en (d) het beschermingsvoorstel.
2. De commissie erkent de erfgoedwaarden van het domein het Puthof. Het Puthof moet in de late middeleeuwen een eerder omvangrijke walgrachtsite zijn geweest, bestaande uit twee omgrachte eilanden, beide verenigd in een grote ovale walgracht. De oudst gekende vermeldingen van het Puthof dateren pas uit de 18de eeuw. Verschillende kaarten uit die periode duiden de site aan als cijnshoeve. In de 19de eeuw was de grote ovale ringgracht grotendeels verdwenen. Toch refereert het grachtenstelsel tot op vandaag nog op herkenbare wijze naar de laatmiddeleeuwse ringgracht. De cijnshoeve had ondertussen plaatsgemaakt voor een L-vormig woonhuis met aansluitende hoevegebouwen. In 1903 kocht architect Joseph François Piscador het domein. Hij bouwde het huidige landhuis dat zich kenmerkt door de verschillende volumes en de ongelijke architecturale inkleding van de buitengevels. Mogelijks incorporeerde hij in het landhuis delen van het 19de-eeuwse woonhuis. Piscador richtte tevens het domein in als een open landschapstuin met vijvers, een tuinpaviljoen, beelden en talrijke bruggen. Verschillende van deze tuinelementen zijn bewaard gebleven, maar liggen vandaag verscholen in de sterk overwoekerde en boomrijke tuin.

De commissie ondersteunt aldus artikel 1 van het ministerieel besluit waarin de bescherming van het Puthof als monument wordt vastgelegd. De commissie ondersteunt tevens de voorgestelde afbakening.

3. De commissie merkt op dat er tevens een overgangszone wordt afgebakend. De gekozen afbakening wordt in het beschermingsbesluit niet gemotiveerd. Het inhoudelijk dossier verduidelijkt dat *“een overgangszone wordt afgebakend om het behoud van de ruimtelijk-structurende waarde van het Puthof te verzekeren”*. De commissie erkent dat het Puthof goed zichtbaar is vanaf het nog open akkerland ten noorden van het domein en dat het behoud van deze zichttas wenselijk is. De commissie meent evenwel dat de overgangszone erg ruim wordt aangeduid. Het Onroerenderfgoeddecreet (art. 2.1, 43°) bepaalt nochtans dat een overgangszone een begrensde grondoppervlakte is. De commissie vraagt daarom de overgangszone in omvang te beperken door percelen C11B, C11G en C18P uit de zone te schrappen. De resterende overgangszone is volgens de commissie voldoende omvangrijk om de ruimtelijk-structurende erfgoedwaarde van het monument te ondersteunen.

Daarnaast merkt de commissie op dat er in de beheersvisie, opgenomen in artikel 3 van het

beschermingsbesluit, sprake is van “de blijvende zichtbaarheid van het Puthof als een ruimtelijk-structurend element in het open akkerland”. Hierbij wordt evenwel niet verwezen naar de overgangszone. De commissie vraagt de rol van de overgangszone duidelijk te vermelden in de beheersvisie. Tot slot is het voor de commissie onduidelijk of de toelatingsplichten voor de percelen (opgenomen in artikel 5 van het beschermingsbesluit) ook van toepassing zijn op de overgangszone. De commissie vraagt dit te verduidelijken.

4. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de archeologische, architecturale, historische en ruimtelijk-structurende waarde die de bescherming verantwoordt en beschrijft de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen die het monument kenmerken. De commissie stelt vast dat een hele reeks bomen en struiken als waardevolle erfgoedelementen worden opgesomd. Deze werden evenwel niet op foto geregistreerd, noch op een plattegrond aangeduid. Het is volgens de commissie aldus onvoldoende duidelijk om welke bomen en struiken het precies gaat. De commissie merkt daarbij op dat het domein in oorsprong open en weinig beboomd was. De site raakte door het uitblijven van een regelmatig onderhoud sterk overwoekerd. Sinds 2005 wordt de tuin van het Puthof evenwel opnieuw onderhouden. Het bomen- en struikenbestand wordt daarbij selectief uitgedund. De commissie dringt er aldus op aan om de beschrijving van de waardevolle bomen en struiken te verduidelijken en te actualiseren en specifiek te focussen op de meest waardevolle elementen (zie ook paragraaf 7).
5. De beheersdoelstellingen worden in artikel 3 van het ministerieel besluit geformuleerd. De bescherming beoogt het behoud en de herkenbaarheid van het Puthof, het behoud van het archeologisch potentieel van het domein en de blijvende zichtbaarheid van het Puthof als ruimtelijk-structurend element. De beheersvisie verduidelijkt dat verder verval van de erfgoedelementen vermeden moet worden. Dit vraagt een “actief en aangepast beheer”, door onder meer “herstel van de waterpartijen, bouwkundige tuinelementen en het landhuis”. De commissie merkt op dat artikel 4 van het beschermingsbesluit dieper op dat aangepast beheer ingaat (zie volgende paragraaf).
6. Artikel 4 van het beschermingsbesluit betreft de voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het monument. Het artikel somt de vier verplichte instandhoudingsvoorschriften op en gaat vervolgens in op het aangepast beheer, het onderhoud en het herstel waar nodig van onder meer de tuin in landschappelijke stijl, de tuinelementen en de architecturale vingerafdruk van Piscador in het landhuis. Het is daarbij volgens de commissie onduidelijk of deze maatregelen eveneens verplicht zijn. De commissie meent dat deze maatregelen beter ondergebracht kunnen worden in artikel 3 van het ministerieel besluit, ter precisering van de beheersvisie en het “actief en aangepast beheer”. Ook de bepalingen dat nieuwe aanplantingen en constructies mogelijk zijn en dat er archeologisch onderzoek dient te gebeuren in geval van werken aan de ondergrond, moeten volgens de commissie eerder deel uitmaken van de beheersvisie.
7. Artikel 5 somt de toelatingsplichtige handelingen op. De commissie vindt het positief dat deze grotendeels op maat van het te beschermen goed werden geschreven.

Wat betreft de toelatingsplichten voor de percelen merkt de commissie op dat toelatingsplichten 3° en 4° ook van toepassing zijn op de gebouwen en constructies die niet als erfgoedelement zijn opgenomen in artikel 2 van het besluit. De commissie meent echter dat dit te streng is en vraagt de minder waardevolle constructies (garage, stal en hovenierswoning) van deze toelatingsplichten uit te sluiten.

Wat betreft toelatingsplicht 5° f) inzake het aanplanten, beschadigen, vellen, rooien en

ontstronken van bomen en struiken en het wijzigen van de groeivorm ervan merkt de commissie op dat niet alle bomen en struiken op het domein waardevol zijn. Bovendien wordt momenteel het bomen- en struikenbestand in de overwoekerde tuin selectief uitgedund, conform advies verleend door het agentschap voor Natuur en Bos. Dit selectief reduceren van het aantal bomen en struiken moet volgens de commissie mogelijk blijven. De commissie vraagt daarom deze toelatingsplicht alleen van toepassing te maken op de meest waardevolle bomen zoals aangeduid in artikel 2 van het beschermingsbesluit (zie ook paragraaf 4).

8. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een gunstig advies, op voorwaarde dat:
  - de afbakening van de overgangszone verder wordt gemotiveerd; de overgangszone in omvang wordt beperkt en de rol van de overgangszone duidelijk wordt vermeld in de beheersvisie (cf. par. 3),
  - de beschrijving van de waardevolle bomen en struiken wordt verduidelijkt en geactualiseerd en specifiek wordt gefocust op de meest waardevolle elementen (cf. par. 4),
  - enkele bepalingen inzake beheer en onderhoud worden ondergebracht in artikel 3 (cf. par.6) en
  - de minder waardevolle constructies en de minder waardevolle bomen en struiken worden uitgesloten van de toelatingsplichten (cf. par.7) en wordt verduidelijkt in hoeverre de toelatingsplichten ook van toepassing zijn op de overgangszone (cf. par.3).

Namens de Vlaamse Commissie voor Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt
Voorzitter